

Nr 248.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av djurgårdskommissionen m. m.: given Stockholms slott den 25 april 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Torsten Nilsson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 april 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson, fråga om omorganisation av djurgårdskommissionen m. m. samt anför därvid följande.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 29 november 1946 uppdragit åt överståthållaren T. K. V. Nothin att utreda frågan om enhetlig prövning av önskemål om upplåtelse av mark å Djurgården och därmed sammanhängande spör-

mål m. m., har Nothin — i det följande benämnd utredningsmannen — till fullgörande av uppdraget med skrivelse den 21 januari 1947 överlämnat en i ämnet upprättad promemoria med därvid fogade tre bilagor.

Jag torde i det följande få till en början lämna en redogörelse för promemorians huvudsakliga innehåll.

Inledning.

Utredningsmannen erinrar om, att Djurgården, som tillhör staten, alltjämt disponerades av den regerande Konungen och att denna dispositionsrätt numera grundade sig på Rikens ständers underdåniga skrivelse den 1 december 1809. Såsom en följd av Konungens dispositionsrätt till Djurgården hade Djurgårdens förvaltning varit uppdragen åt ämbetsmän, utsedda av den regerande Konungen personligen. För närvarande utövades denna förvaltning av en avdelning inom riksmarskalksämberet, benämnd djurgårdsförvaltningen. Ämbetets behörighet i avseende på Djurgårdens förvaltning grundade sig på Kungl. Maj:ts beslut den 12 februari 1801, enligt vilket ämbetet ägde utöva högsta befälet och överinseendet över de till hovet hörande »departementer och stater» i avseende på »Oeconomie, Police, Penningförvaltning och redogörelse». Ämbetet ansågs äga enligt praxis företräda de under dess inseende stående delarna av Djurgården i alla avseenden, således icke allenast vid den ekonomiska förvaltningen utan även i frågor som gällde vederbörande fastigheters integritet.

Genom riksmarskalksämberet hade, fortsätter utredningsmannen, åtskilliga markupplåtelser till enskilda ägt rum, huvudsakligen för villabebyggelse. De nu bestående upplåtelseerna av detta slag hänförde sig framförallt till Södra Djurgården. Närbesläktade med dessa upplåtelser vore de av riksmarskalksämberet gjorda upplåtelserna för olika idrottsändamål (Stadion, Östermalms idrottsplats, områden för tennishall och utomhustennisbanor m. m. samt ridhustomt).

Inflytande arrendeavgifter hade tillförts den s. k. djurgårdskassan, som enligt 1809 års förut omförmälda riksdagsbeslut skulle användas till Djurgårdens förbättrande och förskönande. Till kassan inflöte vidare inkomster för skogsprodukter, trädgårdsprodukter och slätter m. m. samt avkastningen av den s. k. djurgårdsfonden.

För varje budgetår från och med 1927/1928 till och med 1944/1945 hade ett visst belopp, motsvarande djurgårdskassans beräknade överskott, tillförts de av riksdagen beviljade anslagen för reparationer och underhåll av de kungliga lustslotten. Från och med budgetåret 1945/46, då de kungliga slotten med tillhörande byggnader och markområden ävensom Djurgården — den senare med ett formellt bokföringsvärde av 50 000 000 kronor — upptagits till redovisning på slottsbyggnadernas delfond av statens allmänna fastighetsfond, redovisades djurgårdskassans överskottsmedel såsom inkomster för denna delfond.

Formen för upplåtelser och försäljningar m. m.

Utredningsmannen har lämnat en redogörelse *dels* för de upplåtelser av mark å Djurgården, som gjorts för statliga och andra allmänna, främst militära och vetenskapliga ändamål, *dels ock* för de försäljningar av mark från Djurgården, som skett för statsverkets räkning. Beträffande redogörelsens innehåll torde jag få hänvisa till promemorian.

I anslutning härtill framhåller utredningsmannen, att flertalet upplåtelser till enskilda av villatomter och dylikt skett genom riksmarskalksämbetet. Det samma vore förhållandet med upplåtelseerna av militärt övningsfält och av vissa kasernområden, liksom även med upplåtelseerna till Nordiska museet och Skansen samt för idrottsändamål.

I vissa fall hade upplåtelse beviljats av Kungl. Maj:t i statsrådet. Sålunda hade ett område av förutvarande livregementets dragoners kaserntomt jämte därå befintliga byggnader utarrenderats till enskild person av arméförvaltningens fortifikationsdepartement jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande. Vidare hade Kungl. Maj:t i statsrådet godkänt avtal om utarrendering dels av Gustaf-Adolfskyrkan jämte tillhörande område, dels ock till Stockholms stad av visst parkområde.

I de fall, där statliga institutioner förlagts till Djurgården, hade Kungl. Maj:t regelmässigt berett riksdagen tillfälle att yttra sig om ändamålet med upplåtelsen i samband med prövning av frågan om beviljande av byggnadsanslag. Formligt medgivande till markdispositionen syntes dock i dessa fall oftast icke ha lämnats av riksdagen.

Där fråga varit om markupplåtelse för något allmänt icke-statligt ändamål, bortsett från de fall då upplåtelse skett genom riksmarskalksämbetet, torde Kungl. Maj:t i allmänhet ha inhämtat riksdagens medgivande till upplåtelsen. Detta vore förhållandet exempelvis med upplåtelseerna till lantbruksakademien, Sophiahemmet samt italienska och spanska staterna samt med upplåtelsen till Stockholms stad av den öppna delen av Ladugårdsgärdet.

I Kungl. Maj:ts kansli hade upplåtelseärendena handlagts inom olika departement alltefter upplåtelseernas ändamål. De flesta ärendena hade ankommit å försvars-, jordbruks-, eklestastik- samt handelsdepartementen.

Innan markupplåtelse beviljats av Kungl. Maj:t i statsrådet, ensam eller med riksdagen, torde i allmänhet godkännande av åtgärden ha lämnats av Konungen genom riksmarskalksämbetet.

Den markexploatering för stadsbebyggelse, som ägt rum inom vissa delar av Djurgården, hade beslutats av Kungl. Maj:t och riksdagen efter Konungens godkännande. Kungl. Maj:t hade därvid av riksdagen erhållit generellt bemyndigande att godkänna tomtförsäljningar, och exploateringen hade uppdragits åt djurgårdskommissionen. Inom exploateringsområdena ägde djurgårdskommissionen att på lämpligt sätt bereda avkastning av den egendom, som icke disponerades av annan statlig myndighet, alltså bland annat att utarrendera markområden.

I detta sammanhang framhåller utredningsmannen, att dispositionsrätten beträffande de upplåtna områdena ej vore enhetlig, och fortsätter.

Särskilt i fråga om upplåtelseernas varaktighet förekomma flera typer. De flesta nu löpande, med riksmarskalksämberet ingångna arrendekontrakten gälla till och med den 31 mars 1949, vissa av dem dock till senare tidpunkt. Det sistnämnda är förhållandet särskilt beträffande upplåtelseerna för idrottsändamål. Flertalet nu ifrågakvarande upplåtelse torde därjämte uttryckligen till sin varaktighet ha begränsats till Konungens regeringstid. Denna begränsning lär med hänsyn till karaktären av Konungens dispositionsrätt få anses gälla, även om den icke intagits i upplåtelsebeslutet. En del av dessa upplåtelse äro vidare förbundna med villkor att, därest del av upplåtet område före kontraktstidens utgång skulle erfordras för allmänt behov, innehavaren är skyldig att efter viss uppsägningstid avträda området eller del däraf.

De upplåtelse för militära ändamål (kasernområden etc.), som riksmarskalksämberet gjort, ha också formen av arrendeavtal. Jämväl i fråga om dessa upplåtelse gäller begränsningen till Konungens regeringstid.

Beträffande de nyttjanderättsupplåtelse, som beviljats av Kungl. Maj:t och riksdagen, har upplåtelseernas varaktighet bestämts på olika sätt. I vissa fall gälla upplåtelseerna tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke förordnar om områdets användande för annat ändamål (lantbruksakademiens experimentalfält, Allmänna barnbördshuset). Upplåtelse till Stockholms stad av den öppna delen av Ladugårdsgärdet gäller för en tid av femtio år. I andra fall har upplåtelse skett på viss tid med automatisk förlängning om ej uppsägning sker (metallografiska institutet, svenska träforskningsinstitutet). Flertalet hithörande upplåtelse ha emellertid formen av ändamålsupplåtelse, d. v. s. deras varaktighet har gjorts beroende av att områdena användas till avsett ändamål (t. ex. Sophiahemmet, tekniska museet).

Utredningsmannen framhåller vidare, att i samband med markupplåtelse å Djurgården några bestämmelser i allmänhet icke torde ha meddelats, vilken myndighet som skulle äga företräda kronan som markägare med avseende på upplåtet område. En viss splittring syntes råda jämväl i detta avseende. Härutinnan anföres i promemorian.

I de fall där upplåtelse skett med nyttjanderätt till enskilda personer eller icke-statliga institutioner, torde upplåtelse icke ha rubbat tidigare bestående förvaltningsförhållanden. Kronan såsom markägare torde alltså företrädas av samma myndighet som före upplåtelse. I detta sammanhang må framhållas, att det synes kunna ifrågasättas, huruvida den praxis, som med avseende på områden under Konungens disposition tillerkänt riksmarskalksämberet behörighet att i alla avseenden företräda kronan såsom markägare, är principiellt sett riktig. Snarare borde dessa områden, även om den ekonomiska förvaltningen tillkommer riksmarskalksämberet, i vad gäller bevakandet av kronans rätt såsom markägare lyda under kammarkollegiet, som enligt sin instruktion bland annat har att utöva vård och inseende över sådan statens fasta egendom, i avseende vara icke är annorlunda stadgat.

Vad nu sagts om förvaltningen av områden som upplåtits på arrende gäller även i fråga om de områden, som genom arrendeavtal av riksmarskalksämberet upplåtits för vissa militära ändamål. Den omedelbara förvaltningen utövas dock i dessa fall av vederbörande militära myndighet, och områdena ha i vad avser mark inom stadsplanlagt område genom kungl. brev den 24 april 1931 ställts under djurgårdskommissionens vård och inseende. I den mån områdena

icke längre erfordras för militärt ändamål upphör givetvis de militära myndigheternas befattning med förvaltningen. Detta har dock icke alltid iakttagits. Sålunda har förekommit, att fråga om nyttjanderättsupplåtelse från förutvarande livregementets dragoners kasernområde efter regementets avflyttning handlagts av vederbörande militära myndigheter.

I fråga om de områden å Djurgården, som disponerats för statliga ändamål i övrigt, torde i vissa fall förvaltningen i dess helhet blivit överförd på vederbörande myndighet, nämligen där denna är organiserad såsom fastighetsförvaltande verk (järnvägsstyrelsen, marinförvaltningen). I andra fall har förvaltningen genom uttryckligt beslut uppdragit åt byggnadsstyrelsen (kungl. brev 10 mars 1939 angående utvidgning av området för veterinärhögskolan), vilken måhända då även har att utöva rättsvården. I övrigt synes frågan vara lämnad öppen. Närmast torde i dylika fall få anses, att den omedelbara förvaltningen tillkommer vederbörande institution, samt att områdena stå under kammarkollegiets vård och inseende.

I anslutning till statsmakternas exploateringsbeslut ha genom Kungl. Maj:ts beslut den 23 december 1910 och den 24 april 1931 de till försäljning avsedda delarna av Djurgården ställts under djurgårdskommissionens förvaltning respektive vård och inseende. Jämlikt nämnda båda kungl. brev lyda för närvarande under djurgårdskommissionen dels det s. k. Källhagenområdet vid Djurgårdsbrunnsviken, vilket dock innefattas i 1946 års nyttjanderättsupplåtelser till Stockholms stad av den öppna delen av Ladugårdsgärdet, dels ock all ännu icke försåld eller till staden överlåten mark inom området för den år 1931 fastställda stadsplanen för del av Ladugårdsgärdet. Sistnämnda mark består huvudsakligen av ett för industriändamål avsett område invid Frihamnen (under kommissionens omedelbara förvaltning) samt Svea artilleriregementes, livregementets till häst och fotgardesregementenas kasernområden jämte i anslutning därtill för militär användning upplätta områden ävensom Stockholms tygstations område.

Olägenheter av det nuvarande upplåtelseförfarandet.

Redan det nämnda varierande förfarandet vid markupplåtelser liksom de olika upplåtelseformer, som kommit till användning, antyda enligt utredningsmannens mening en brist på enhetlighet, som måste vara ägnad att medföra betydande olägenheter. Utredningsmannen framhåller också, att sådana olägenheter gjort sig gällande. I de fall, där markområden upplåtits på arrende, hade sålunda arrendeavgifterna icke alltid bestämts efter enhetliga grunder och till skäligen belopp. Härutinnan anföres i promemorian följande.

Såsom exempel må i sistnämnda hänseende nämnas, att i ett fall för omkring femton år sedan till enskild person upplåtits ett betydande område synnerligen värdefull mark mot en årlig avgift av icke fullt ett halvt öre per kvadratmeter. Beslutet härom fattades emellertid icke av riksmarkskalksämberet utan av Kungl. Maj:t i statsrådet efter hemställan av militär myndighet, som beräknade avgälden efter det proformaarrende, som på sin tid fastställdes för markens upplåtande till militärt ändamål. Med hänsyn till att djurgårdskassans överskott numera användes för bestridande av de kungliga slottens underhåll m. m., alltså för utgifter som eljest skolat täckas med skattemedel, är det angeläget att statsverkets intressen beaktas vid fastställandet av avgälder för utarrenderade områden. I detta sammanhang må erinras, att sedan riksdagen uttalat önskemål om kontroll över djurgårdskassans användning, numera gäller, att särskild stat årligen fastställs för djurgårdskassan samt att kassans

förvaltning och räkenskaper äro underkastade granskning av riksdagens revisorer och av riksräkenskapsverket. Även om upplåtelse på arrende av nya områden icke torde ifrågakomma i någon större utsträckning, har dock frågan aktualitet vid förlängning av nu gällande arrendekontrakt.

De upplåtelser, som hittills gjorts, hade vidare, uttalas det i promemorian, inneburit ett delvis planlöst och oekonomiskt disponerande av Djurgården med dess så värdefulla mark. Sålunda hade institutioner med inbördes samhörighet icke alltid förlagts i närheten av varandra. Ej heller syntes alltid tillräcklig hänsyn ha tagits till markens ekonomiska värde, i det att vid vissa upplåtelser utrymmet tillmätts alltför spatiöst. Vidare torde vid upplåtelsena något verkligt avvägande av olika statliga intressen mot varandra knappast ha förekommit.

Markupplåtelser hade, framhåller utredningsmannen vidare, i vissa fall skett utan tillräckligt beaktande av det allmännas intresse av att Djurgårdens mera natursköna delar bevarades och hölles tillgängliga för allmänheten. I detta sammanhang åberopar utredningsmannen vad 1945 års markkommission i sitt utlåtande den 30 januari 1946 uttalat om angelägenheten av att framför allt Södra Djurgården samt Norra Djurgårdens strandpartier utmed Djurgårdsbrunnsviken och Djurgårdsbrunnskanalen frilades såsom parker för allmänheten. Beträffande Norra Djurgården i övrigt torde enligt utredningsmannen inom markkommissionen den uppfattningen vara rådande, att vid den fortsatta bebyggelse, som kunde bliva oundgänglig för ämbetsverk samt för vetenskapliga och andra allmänna ändamål, stor sparsamhet borde iakttagas med markutrymmet och att bebyggelsen icke borde spridas ut över outnyttjade områden.

Därigenom att upplåtelseärenden handlades av olika organ hade slutligen uppkommit en brist på överskådlighet, som medfört svårigheter för vederbörande verk och institutioner att bedöma, hos vilken myndighet de skulle framlägga sina önskemål om markupplåtelse. Intet verkligt förhandlingsorgan för dylika frågor hade funnits.

Utredningsmannens förslag.

1. Behovet av ett organ för enhetlig prövning av frågor rörande användningen av Djurgårdens mark.

Utredningsmannen anför till en början, att det syntes kunna ligga närmast till hands att till en enda myndighet sammanföra såväl riksmarskalksämhetets uppgifter med avseende på Djurgårdens förvaltning som motsvarande uppgifter hos de olika statliga organ, som hade intresse av Djurgården eller dess utnyttjande. En sådan åtgärd kunde även synas ligga mest i linje med Djurgårdens helt ändrade användning.

En närmare granskning av olägenheterna av den nuvarande anordningen visade emellertid, att dessa i allt väsentligt hänförde sig till den omständigheten, att statsverkets liksom de vetenskapliga institutionernas anspråk på markutrymmen ej företräts enhetligt. Kunde dessa anspråk sammanföras till gemensam och enhetlig prövning av ett enda statligt organ, som hade att avväga de

olika intressenas angelägenhetsgrad mot varandra, skulle olägenheterna i allt väsentligt undanröjas. Det finnes all anledning antaga att, om ett sådant organ tillskapades med uppgift bland annat att hålla kontakt med riksmarskalksämbetet, såväl statsverkets synpunkter på skäliga arrendeavgälder som det allmänna naturskyddsintresset skulle effektivt tillgodoses. I sistnämnda hänseende borde förbehållslöst erkännas, att djurgårdsförvaltningen under sin nuvarande ledning nedlagt stora förtjänster om bevarandet av särskilt Södra Djurgårdens naturliga skönhetsvärden.

Något sakligt behov av att ifrågasätta förhandlingar rörande ändring av den dispositionsrätt till Djurgården, som i sin nuvarande form sedan 1810 men i själva verket sedan uråldriga tider tillkommit den regerande Konungen, syntes därför enligt utredningsmannens mening ej förefinnas. Däremot borde tillvaratagande av statsverkets intressen, i den mån dessa kunde anförtros administrativ myndighet och ej enligt § 77 regeringsformen fordrade riksdagens omedelbara medverkan, uppdragas åt ett enda enhetligt organ.

Enligt utredningsmannen skulle detta organ i avseende å mark inom Djurgården få i huvudsak följande uppgifter.

Att verkställa utredning angående den lämpligaste dispositionen av för statliga, vetenskapliga eller andra därmed jämförliga ändamål redan upplåtta områden samt hos Kungl. Maj:t framställa de förslag, vartill utredningen eventuellt må giva anledning;

att utreda och förberedande pröva olika statliga myndigheters samt vetenskapliga och andra allmänna institutioners anspråk på nya markupplåtelser, innan dessa ärenden upptagas till handläggning i riksmarskalksämbetet och hos Kungl. Maj:t;

att vid riksmarskalksämbetets handläggning av ärenden om förlängning av bestående arrendeupplåtelser vara statsverkets kontaktmyndighet dels i vad angår det allmänna intressen beträffande friläggning av parkområden, dels ock i fråga om tillvaratagandet av statsverkets ekonomiska intressen vid bestämmande av arrendeavgifternas storlek;

att vara remissinstans för riksmarskalksämbetet vid frågor om nya arrendeupplåtelser;

att efter vederbörligt uppdrag låta upprätta stadsplaneförslag ävensom i samband därmed upptaga förhandlingar med vederbörande om stadsplanens genomförande och upprätta erforderliga avtal;

att vara förhandlingsmyndighet rörande försäljningar;

att låta ombesörja utförandet av erforderliga gatu-, väg- och ledningsarbeten såväl inom stadsplanlagt område som inom annat område, vilket disponerats såsom byggnadsmark för statliga eller andra allmänna ändamål;

att, i den mån Kungl. Maj:t ej annorlunda bestämmer, företräda kronan såsom markägare i sådan fråga, som ej faller inom ramen för Konungens dispositionsrätt;

att fullgöra de uppdrag i övrigt, som dit kunna överlämnas av Kungl. Maj:t; samt

att i ämnen som beröra nu angivna verksamhetsområden göra de framställningar till Kungl. Maj:t, som kunna finnas vara av behovet påkallade.

I anslutning härtill framhåller utredningsmannen till en början följande.

Frågan om företräderskapet för kronan såsom markägare är av betydelse bland annat i fråga om mark, som nu i alla avseenden lyder under särskild

myndighet, t. ex. Värtajärnvägens område (under järnvägsstyrelsen) samt Galärvarvet och Djurgårdsstaden (under marinförvaltningen). Det anförda avser icke att innebära någon rubbning i fråga om den rätt för vederbörande myndighet att disponera områdena för egna ändamål, som redan upplåtits i behörig ordning. Däremot skulle vid nyuppkommande frågor, som beröra rätten till fastigheten eller dispositionen av densamma, det nya organet ha att bevaka kronans rätt såsom markägare. Sålunda torde exempelvis de olika myndigheter, som för sin egen verksamhet fått åt sig upplåten mark, icke böra äga befogenhet att, om de ej själva behöva densamma, träffa avtal om upplåtelse till utomstående. I den mån sådana upplåtelser redan skett, läser vidare det nya organet böra vara befogat att efter verkställda utredningar i samförstånd med myndigheten i fråga vid behov påkalla ändring i upplåtelsevillkor m. m. Skulle härvid enighet icke uppnås mellan myndigheterna, läser frågan enklast lösas genom att, i likhet med praxis inom andra områden av statsförvaltningen, de olika meningarna underställas Kungl. Maj:ts prövning.

De uppgifter, som sålunda skulle anförtros statsorganet i fråga, syntes, anföres det i promemorian, icke med nödvändighet böra vara begränsade till Djurgården. Tvärtom kunde det visa sig lämpligt, att samma organ finge taga befattning jämväl med annan kronan tillhörig mark i Stockholm, som icke disponerats för något särskilt statligt ändamål eller som blivit obehövlig för sådant ändamål, eller med sådan statlig mark i Stockholms närhet, som huvudsakligen hade annat värde än för jordbruk och skogsbruk (exempelvis mark tillhörande Haga, Ulriksdals eller Drottningholms slottsegendorar). Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i varje särskilt fall besluta härom.

Vidare syntes icke böra vara uteslutet, att statsorganet i fråga kunde få en uppgift att fylla såsom remissinstans i ärenden om försäljning eller annan disposition av statlig mark även inom landet i övrigt.

Vid övervägande av frågan, genom vilket organ arbetsuppgifterna borde utövas, låge det, uttalar utredningsmannen, nära till hands att först pröva, om de lämpligen kunde anförtros åt något statligt ämbetsverk. Närmast syntes därvid byggnadsstyrelsen och kammarkollegiet kunna komma ifråga. Om detta alternativ anför utredningsmannen följande.

Givet är att kronan i nu förevarande avseende bör tillgodogöra sig den erfarenhet, som byggnadsstyrelsen förfogar över, exempelvis vid planläggningen av tillgängliga markutrymmen och vid bedömningen av markbehovet för allmänna byggnader. De uppgifter, varom nu är fråga, komma emellertid att innebära jämväl skyldighet att utåt tillvarataga kronans intressen såsom markägare, bland annat i stadsplane frågor, och synes därför knappast förenliga med byggnadsstyrelsens ställning som opartisk stadsplanemyndighet. I detta avseende torde få hänvisas till de uttalanden i fråga om byggnadsstyrelsens lämplighet att handhava kronans exploateringsverksamhet, som återgivits i Kungl. Maj:ts proposition nr 252/1930 angående exploatering å Ladugårdsgärdet m. m.

Tänkbart vore att i stället uppdraga nu ifrågavarande arbetsuppgifter åt kammarkollegiet såsom det allmänna rättsvårdande verket i fråga om kronans fastigheter. De nu ifrågasatta arbetsuppgifterna äro emellertid till väsentlig del av annan art än de uppgifter, som för närvarande äro kammarkollegiet anförtrodda, och en samordning ter sig därför i och för sig knappast motiverad.

I anslutning till vad sålunda anförts framhåller utredningsmannen, att ett ändamålsenligt fullgörande av de angivna arbetsuppgifterna torde förutsätta ett större utrymme för lekmannasynpunkter än som kunde beredas inom ett statligt ämbetsverk. I detta avseende gjorde sig med ökad styrka gällande de skäl, som föranlett statsmakternas ståndpunktstagande i fråga om omhändertagandet av markexploatering för statens räkning i Stockholm. Det avsedda statsorganet borde därför lämpligen vara organiserat såsom en nämnd eller kommission med starkt lekmannainslag. Ett dylikt organ förefunnnes redan i djurgårdskommissionen.

2. Omorganisation av djurgårdskommissionen.

Allmänna synpunkter.

Utredningsmannen erinrar till en början om att djurgårdskommissionen tillsatts för handhavande av den statliga markexploateringen å Djurgården. Under senare år hade åt kommissionen uppdragits motsvarande uppgifter även å andra områden i Stockholm (Johanneshov, Årsta, Marieberg, Konradsberg). Sedan exploateringsområdet ställts under djurgårdskommissionens vård och inseende, tillkomme det kommissionen att företräda kronan såsom markägare i allt, som härflöte av kommissionens befattning med området. Instruktion för kommissionen har fastställts den 10 december 1937 (SFS 1937:962). Kommissionen hade att upprätta förslag till erforderliga stadsplaner samt träffa sådana avtal som betingades därav. Vidare hade kommissionen bland annat att vidta de förberedande åtgärder, som erfordrades för tomtförsäljning, samt därefter verkställa sådan försäljning enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, att träffa avtal om eller själv ombesörja utförandet av de gatuarbeten, vilka kronan hade att bekosta, samt att på lämpligt sätt bereda avkastning av den egendom, som icke disponerades av annan statlig myndighet.

Kommissionen bestode, erinras det vidare, av sex av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, varav minst två skulle vara ledamöter av riksdagen och bland vilka för övrigt borde vara representerade dels det allmänna statsintresset och administrativ förfarenhet, dels ock merkantil och finansiell sakkunskap.

Djurgårdskommissionen hade, framhåller utredningsmannen vidare, i samband med upprättandet av stadsplan liksom vid exploateringens fullföljande att i viss utsträckning taga ställning till samma problem, som i detta sammanhang vore i fråga. Mark inom den stadsplanlagda och av djurgårdskommissionen förvaltade delen av Ladugårdsgärdet hade vid olika tillfällen disponerats för statliga och andra allmänna ändamål; under kommissionens vård och inseende löde alltjämt vissa områden — för närvarande under omedelbar förvaltning av andra myndigheter — som enligt fastställd stadsplan vore avsedda att disponeras för dylika ändamål. Ärenden rörande dispositionen av mark inom dessa områden stode i sådant samband med kommissionens övriga verksamhet, att det icke lämpligen torde komma i fråga att överflytta dem till något annat organ.

Det syntes sålunda framgå, anför utredningsmannen, att såväl djurgårdskommissionens nuvarande verksamhetsområde som dess organisatoriska ställ-

ning gjorde det naturligt, att de avsedda arbetsuppgifterna anförtroddes åt kommissionen att handhavas vid sidan av dess nuvarande uppgifter. Emellertid borde därvid övervägas en viss omorganisation av kommissionen. Denna fråga torde för övrigt ha blivit aktuell redan genom en förskjutning i fråga om kommissionens nu åvilande arbetsuppgifter.

Kommissionens nuvarande organisation hade nämligen, framhålles det i promemorian, i främsta rummet bestämts med hänsyn till de omfattande försäljningsuppgifter, som uppdragits eller beräknats komma att uppdragas åt kommissionen. De försäljningsuppdrag, kommissionen hittills erhållit, hade numera praktiskt taget slutförts. Sedan den öppna delen av Ladugårdsgärdet upplåtits till Stockholms stad, återstode såsom tänkbara exploateringsobjekt allenast Kaknäsområdet på Norra Djurgården samt Mariebergs- och Konradsbergssområdena. Huruvida exploatering och tomtförsäljning inom dessa områden skulle äga rum och om åtgärderna i så fall skulle ombesörjas i statlig regi, torde bli beroende på resultatet av 1945 års markkommissions arbete. Man torde emellertid få utgå från att så gott som hela återstoden av Mariebergs- och Konradsbergssområdena komme att användas för statliga byggnader; vad Kaknäsområdet beträffade, kunde nämnas att Stockholms stad gjort framställning om att få förvärva detta område. Omständigheterna tydde alltså på att djurgårdskommissionens försäljningsuppgifter och därmed sammanhängande arbete med stadsplanläggning och gator m. m. i fortsättningen komme att få avsevärt mindre omfattning än hittills. I den mån områden kunde komma att disponeras för statliga byggnader, torde dock befattningen med stadsplanläggning och gatuarbeten m. m. alltjämt komma att utgöra en icke oväsentlig arbetsuppgift för kommissionen.

Härtill komme, att de nya arbetsuppgifter, som skulle tilläggas djurgårdskommissionen, icke i samma utsträckning som de hittillsvarande vore av teknisk, juridisk och merkantil art. Det torde i stället kräva bedömanden av annan art, exempelvis rörande angelägenhetsgraden av olika ämbetsverks och institutioners nybyggnadskrav.

Nu anförda omständigheter talade enligt utredningsmannens mening för att det genom riksdagsrepresentanterna företrädda lekmannainflytandet i djurgårdskommissionen, vilket med all rätt ansetts värdefullt för kommissionens hittillsvarande verksamhet, i samband med en utvidgning av kommissionens arbetsuppgifter borde ytterligare förstärkas. Om samtidigt skulle genom ledamöter av kommissionen beredas plats för all erforderlig speciell expertis, kunde det befaras, att kommissionen bleve allt för omfattande. Det syntes också mindre lämpligt att, därest man ville inom kommissionen bereda ett större inflytande för en mera allsidig lekmanerfarenhet, mot denna skulle i omröstning om olika förekommande frågor ställas representanter för speciell expertis, som måhända saknade erfarenhet rörande just det föreliggande ärendet. Det torde därför vara att föredraga, att den expertis av olika slag, som kunde erfordras och som kunde väsentligen skifta allt efter de växlande arbetsuppgifterna, tillfördes kommissionen genom hos denna anställda tjänstemän eller av kommissionen mera tillfälligt anlidade experter.

*Ledamöter och beräkning av personalbehovet.**Ledamöter.*

Genom beslut den 7 juni 1946 har Kungl. Maj:t förordnat ledamöter i djurgårdskommissionen för tiden från och med den 1 juli 1946 tills vidare till och med den 30 juni 1948. Ledamöterna äro sex till antalet. Samtidigt har Kungl. Maj:t bland ledamöterna utsett ordförande samt kommissionens verkställande direktör och ombudsman. Den sistnämnde är tillika kommissionens sekreterare. Årsarvoden utgå till ordföranden med 4 500 kronor, till ledamot, som tillika är verkställande direktör, med 19 800 kronor, till ledamot, som tillika är ombudsman, med 4 200 kronor, och till annan ledamot med 3 000 kronor.

Utredningsmannen har föreslagit en minskning av antalet ledamöter i djurgårdskommissionen från sex till fem, av vilka en skulle tjänstgöra såsom jourhavande ledamot, samt anför härom följande.

Det bör å ena sidan eftersträvas, att tillräcklig mångsidig erfarenhet tillföres kommissionen. Å andra sidan bör undvikas, att antalet ledamöter blir så stort, att svårigheter möta att få ledamöterna samlade till sammanträden eller att arbetet eljest blir omständligt och tyngande. Ett skäligt avvägande av dessa synpunkter synes ge vid handen, att kommissionen lämpligen bör bestå av ordförande och fyra andra ledamöter. Om sistnämnda fyra ledamöter utses bland ledamöter av riksdagen, blir det möjligt att inom kommissionen erhålla tillräckligt allsidigt företrädd särskilt den erfarenhet rörande statsförvaltningen och dess olika grenar, som finnes representerad inom statsutskottets avdelningar. Till femte ledamot och kommissionens ordförande bör utses en person inom eller utom riksdagen med allmänt administrativ förfarenhet.

Särskild befattning såsom verkställande direktör synes i fortsättningen icke vara erforderlig för kommissionens verksamhet. I stället torde åt ordföranden eller viss annan av djurgårdskommissionens ledamöter böra uppdragas att vara jourhavande ledamot med uppgift att ha överinseende över det löpande arbetet inom kommissionen och i den mån så erfordras hålla mottagning för allmänheten.

Utredningsmannen uttalar, att ordförande och ledamöter i kommissionen liksom hittills torde böra utses av Kungl. Maj:t. De ersättningar, som för närvarande utginge till djurgårdskommissionens ledamöter, hade bestämts av Kungl. Maj:t, sedan riksdagen beretts tillfälle taga ställning till ersättningsbeloppens ungefärliga storlek. Intill dess närmare erfarenhet vunnits rörande omfattningen av kommissionens blivande arbete, torde enligt utredningsmannens mening anledning knappast förefinnas att föreslå ändring i dessa belopp. Dock borde till den av kommissionens ledamöter, åt vilken uppdroges att vara jourhavande, utgå ett tillägsarvode med skäligt belopp, vilket torde få bestämmas av Kungl. Maj:t under hänsynstagande till omfattningen av hans äligganden.

Personal.

Kungl. Maj:t har den 7 juni 1946 medgivit, att hos djurgårdskommissionen må under budgetåret 1946/47 vara anställda

dels följande befattningshavare med ersättning i form av arvode:

	Arvode för år räknat kronor
1 ingenjör	14 600
1 sekreterare (icke hel tjänstgöringstid)	800
1 underingenjör	8 100;

dels ock följande extra ordinarie befattningshavare med avlöning jämte övriga förmåner enligt civila icke-ordinariereglementet:

	Lönegrad
1 ritare	Eo 15
1 bokhållare och kassör	Eo 14
1 kontorist (ritare)	Eo 9
1 kontorist (tillika stenograf)	Eo 9
1 kontorsbiträde	Eo 4.

Kungl. Maj:t har samtidigt *dels* medgivit, att djurgårdskommissionen må under budgetåret 1946/47 till biträden för tillsyn, vicevärdskap, renhållning och städning enligt kommissionens närmare bestämmande taga i anspråk sammanlagt högst 4 000 kronor, *dels ock* meddelat bestämmelser angående semester m. m. för vissa av förenämnda befattningshavare.

Utredningsmannen tillägger, att — förutom nu angiven personal — finnes stadigvarande anställd viss extra arbetskraft, nämligen 1 biträdande ombudsman och sekreterare (deltidsanställd), 1 arkitekt (till förfogande för konsultationer och särskilda uppdrag), 1 vägmästare (för tillsyn av gatuarbeten; heltidsanställd), 1 tillsyningsman (deltidsanställd) och 1 städerska.

Angående djurgårdskommissionens framtida personalorganisation anför utredningsmannen, att det liksom hittills komme att för handläggning av kommissionens löpande arbete erfordras ett stadigvarande kansli. Kommissionens ändrade uppgifter torde emellertid i mindre utsträckning än hittills varit fallet komma att kräva att i kommissionens tjänst finnes anställd tekniskt utbildad personal. Kansliet syntes böra ställas under ledning av en juridiskt utbildad, heltidsanställd kanslichef, med uppgift tillika att fullgöra sekreterare- och ombudsmannagöromål hos kommissionen. Denne befattningshavare borde vara föredragande inför kommissionen och i fråga om ärenden, som ankommit på hans föredragning, äga rätt att deltaga i kommissionens överläggningar samt skyldighet att anmäla, om han hade en från kommissionens beslut avvikande mening. Vidare syntes kommissionen, åtminstone tills vidare i avvaktan på utgången av de förhandlingar mellan staden och kronan, som fördes inom 1945 års markkommission, och för slutförande av arbeten, som berodde på tidigare avtal mellan staden och kronan, böra tillförsäkras biträde av en till kommissionen mera stadigvarande knuten teknisk expert. Åt denne befattningshavare borde kommissionen äga uppdraga föredragningsskyldighet i vissa ärenden eller grupper av ärenden. I ärenden, som ankomme på hans föredragning, borde han äga motsvarande rätt att deltaga i överläggningarna och skyldighet att anmäla avvikande mening, som nyss angivits beträffande kanslichefen. Därest kommissionen skulle finna, att befattningen

som teknisk expert icke längre vore erforderlig för kommissionens verksamhet, borde det givetvis ankomma på kommissionen att i god tid göra anmälan härom till Kungl. Maj:t. Vilken personal i övrigt, som komme att stadigvarande erfordras på kommissionens kansli, kunde icke med säkerhet bedömas på förhand utan torde få prövas av Kungl. Maj:t med ledning av vunnen erfarenhet. Det torde emellertid få antagas, att tills vidare komme att föreligga behov av förenämnda extra ordinarie befattningar såsom bokhållare och kassör, kontorist (ritare) och kontorist (tillika stenograf).

I övrigt torde hos kommissionen få enligt normer, som fastställdes av Kungl. Maj:t, anställas erforderlig extra och tillfällig arbetskraft. Även efter det behovet av heltidsbefattningen såsom teknisk expert upphört, kunde kommissionen komma att behöva anlita dylik expert för särskilda uppgifter. I sådant fall torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter framställning från kommissionen ställa lämplig person till kommissionens förfogande.

Kanslichefen och den tekniske experten syntes, framhåller utredningsmannen vidare, böra förordnas av Kungl. Maj:t efter anmälan av kommissionen. Övrig kanslipersonal torde, sedan Kungl. Maj:t fastställt personalstat, lämpligen böra utses av kommissionen. Kanslichefen och den tekniske experten borde erhålla förordnande allenast tills vidare och alltså bibehållas vid de statliga befattningar som de eventuellt innehade. Ersättningen till dem borde i enlighet härmed bestämmas till visst årligt arvode. För att kommissionen skulle kunna erhålla bästa möjliga medhjälpare, torde det vara lämpligt att arvodet icke på förhand bundes vid ett visst belopp utan att detsamma bestämdes till dels ersättning för den med innehavd befattning förenade lön, som den förordnade förpliktades avstå, och dels därutöver ett tillägg, motsvarande sedvanlig ersättning till statliga befattningshavare som medverkade i kommittéutredningar. Dock torde sammanlagda årsarvodet icke böra understiga visst minimibelopp, med nuvarande statliga löner förslagsvis 12 000 kronor jämte därå utgående rörligt tillägg, kristillägg och provisoriskt lönetillägg.

Utredningsmannen framhåller slutligen, att det överhuvud syntes lämpligt, att arvodena till kommissionens ordförande och ledamöter samt dess båda chefstjänstemän icke definitivt fastlöstes, utan att Kungl. Maj:t förbehölles en betydande rörelsefrihet.

Anslagsfrågor.

Utredningsmannen framhåller, att förändringen av djurgårdskommissionens arbetsuppgifter komme att medföra, att kostnaderna för ersättning till kommissionens ledamöter och tjänstemän samt för kommissionens administration i övrigt, vilka för närvarande bestredes av influtna försäljningsmedel, icke alls eller i varje fall endast delvis kunde betraktas som försäljningskostnader. Det synes därför riktigast, att dessa kostnader i fortsättningen, i stället för att bestridas av löpande försäljningsinkomster eller eventuellt av uppsamlade försäljningsmedel, täcktes genom särskilda på riksstatens sjätte huvudtitel uppförda anslag. För ändamålet syntes böra uppföras två förslagsanslag, ett för djurgårdskommissionens avlöningar och ett för kommissionens omkostnader.

Utredningsmannen övergår härefter till att behandla de olika utgifts-posterna för djurgårdskommissionens verksamhet samt erinrar till en början om att Kungl. Maj:t den 7 juni 1946 fastställt följande

Kostnadsstat för djurgårdskommissionen för budgetåret 1946/47.

	Kronor	
A. Arvoden till ordförande och ledamöter	37 500	
B. Avlöningsförmåner till befattningshavare, för vilka Kungl. Maj:t fastställt arvode eller lönegrad, m. m.		
Avlöningar	46 500	
Vikariatsersättningar, förslagsvis	500	47 000
C. Lönetillägg till vissa befattningshavare.		
Rörligt tillägg, förslagsvis	3 500	
Kristillägg, förslagsvis	3 800	7 300
D. Utredningar m. m.		
Utredningar i stadsplane-, tomtindelings- och kommunaltekniska frågor, stadsplanemodeller m. m., högst	8 000 ¹	
Tillfällig personal för kopiering och renritning, mättningsarbeten m. m., högst	3 000	11 000
E. Expenskostnader m. m.		
Värme och lyse i kommissionens lokal, förslagsvis	1 500	
Övriga expenser, högst	8 500	10 000
F. Resekostnader.		
Ersättning för sammanträdesresor, förslagsvis	200	
Resor för tillsyn och kontroll av arbeten och materialleveranser m. m., högst	2 300	2 500
G. Skatter och onera samt fastighetsägaren såsom sådan åliggande vatten-, gas-, elektricitets- och andra dylika avgifter, gaturenhållning m. m., förslagsvis		45 000
H. Reparationer och andra dylika kostnader för av kommissionen förvaltade fastigheter, högst		5 000
I. Kostnader för fastighetsbildning.		
Utgifter för tomtmätning, avstyckning och registrering m. m. av nybildade tomter, förslagsvis		5 000
J. Beräknade kostnader för gatuarbeten i anledning av exploateringsverksamheten, förslagsvis		1 500 000
	<u>Summa kronor</u>	<u>1 670 300.</u>

I jämförelse med i kostnadsstaten upptagna siffror beräknas det framlagda förslaget beträffande kommissionens utgifter för avlöningar under budgetåret 1947/48 innebära i stort sett följande.

¹ Härav utgöra 1 200 kronor beräknad ersättning under budgetåret 1946/47 till garnisonskommitténs arbetsutskott, dock att dylik ersättning ej må utbetalas annat än efter särskilt medgivande från statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet.

Därest tilläggsarvodet till jourhavande ledamot upptages till 6 000 kronor, kommer *posten A* att uppgå till (4 500 + 4 × 3 000 + 6 000) 22 500 kronor, vilket innebär en minskning med 15 000 kronor. Minskningen har uppkommit genom att å ena sidan arvodena till verkställande direktör (19 800 kronor) och till ombudsman (4 200 kronor) bortfallit, medan å den andra arvodet till en ledamot (3 000 kronor) ävensom förenämnda arvode till jourhavande ledamot (6 000 kronor) tillkommit. *Posten B* torde böra upptagas till 49 100 kronor, vilket innebär en ökning av 2 100 kronor. Å ena sidan ha här bortfallit arvodena till ingenjören (14 600 kronor), sekreteraren (800 kronor) och underingenjören (8 100 kronor) samt lönen till ritare (Eo 15: 14), tillhoppa omkring 28 600 kronor. Å andra sidan ha tillkommit arvodena till kanslichef och tills vidare även till teknisk expert (båda här beräknade till 15 350 kronor), tillhoppa 30 700 kronor. *Posten C* torde böra minskas med 1 500 kronor, motsvarande rörligt tillägg och kristillägg för nyssnämnda ritarbefattning, och alltså upptagas till 5 800 kronor. Vad *posten D* angår, torde en dylik post för speciella utredningar alltid komma att behövas, bland annat för att erhålla möjlighet till tillfälliga konsultationer. I avvaktan på verkningarna av förskjutningen i kommissionens arbetsuppgifter torde anledning saknas att ändra beloppets storlek, och *posten D* synes alltså böra upptagas till oförändrat belopp eller 11 000 kronor. Den i gällande stat gjorda uppdelningen på underavdelningar torde emellertid lämpligen böra utgå.

Sammanlagt skulle enligt nu angivna anslagsberäkning för djurgårdskommissionens avlöningar fordras ett belopp om 88 400 kronor, vilket innebär en minskning med 14 400 kronor i jämförelse med staten för innevarande budgetår. En besparing skulle sålunda möjliggöras trots att kommissionens uppgifter föreslagits utvidgade. Vid kostnadsberäkningen har dock hänsyn icke tagits till den utgiftsstegring, som den allmänna regleringen av stats-tjänstemännens löner kan medföra.

Beträffande beräkningen av djurgårdskommissionens omkostnader för nästa budgetår anföres följande.

Kommissionens omkostnader ha i den fastställda staten uppförts med sammanlagt 12 500 kronor, därav 10 000 kronor för expenskostnader m. m. (E) samt 2 500 kronor för resekostnader (F). *Posten E* torde av samma skäl, som anförts i frågan om *posten D*, böra uppföras med oförändrat belopp. Vad *posten F* angår, ha där sammanförts två utgiftsgrupper, nämligen dels ersättningar för sammanträdesresor (200 kronor) och dels resor för tillsyn och kontroll av arbeten och materialleveranser m. m. (2 300 kronor). Då sistnämnda utgiftsgrupp lämpligen synes böra sammanföras med kommissionens direkta exploateringskostnader, torde under *posten F* böra upptagas allenast ersättningar för sammanträdesresor m. m. — huvudsakligen traktementsersättningar under den tid riksdagen icke är samlad — med ett belopp av förslagsvis 1 000 kronor.

Omkostnaderna beräknas sålunda uppgå till 11 000 kronor för budgetåret 1947/48.

Övriga kostnader för djurgårdskommissionens verksamhet anser utredningsmannen böra bestridas av influtna försäljningsmedel. Fastställandet av stat för dessa kostnader torde få bero på framställning från djurgårdskommissionen i vanlig ordning.

Remissutlåtanden.

Över utredningsmannens förslag ha till följd av remisser utlåtanden afgivits av riksmarskalksämberet, kammarkollegiet, statskontoret, byggnadsstyrelsen, riksräkenskapsverket och djurgårdskommissionen.

Riksmarskalksämberet har förklarat sig dela utredningsmannens uppfattning, att den på statliga organ ankommande prövningen av anspråk på markområden på Djurgården ej borde vara splittrad på skilda myndigheter utan göras enhetlig. Det organ, åt vilket denna prövning anförtroddes, kunde också lämpligen, såsom med förslaget avsåges, av riksmarskalksämberet anlitas såsom remiss- och kontaktmyndighet vid fullgörande av dess uppgifter. Ämberet delade också utredningsmannens uppfattning om angelägenheten av att Djurgårdens skönhetsvärden bevarades och hölles tillgängliga för allmänheten. Även beträffande vikten av att arrendeavgälderna hölles uppe på en skälig nivå vore ämberet ense med utredningsmannen.

Tydligt vore, fortsätter riksmarskalksämberet, att de nya arbetsuppgifterna, som avsetts skola ankomma på djurgårdskommissionen, ej i och för sig vore tillräckligt omfattande för att motivera kommissionens bibehållande såsom särskilt statsorgan. Med hänsyn till vad riksmarskalksämberet inhämtat angående arten och omfattningen av de uppgifter som kommissionen redan hade sig anförtrodda, ansåge sig ämberet likväl böra, med full insikt om vikten att den statliga förvaltningsapparaten ej onödigtvis svälde ut, förorda att djurgårdskommissionen tills vidare bibehölles och att dess verksamhetsområde på föreslaget sätt utvidgades. Den omständigheten att kommissionens nya arbetsuppgifter delvis vore av permanent natur finge dock ej föränleda, att kommissionen finge fortbestå längre tid än som med hänsyn till dess totala arbetsuppgifter kunde anses påkallat. Emot utredningsmannens förslag beträffande kommissionens organisation vore ur de synpunkter riksmarskalksämberet hade att beakta ej något att erinra.

Riksmarskalksämberet förutsätter att, liksom med det föreliggande förslaget ej avsåges någon ändring av Konungens dispositionsrätt, detta förslags genomförande ej heller skulle medföra att djurgårdskassan drabbades av kostnader för djurgårdskommissionens verksamhet.

Kammarkollegiet anser i likhet med utredningsmannen den rålande bristen på enhetlighet vid handläggningen av frågor om upplåtelser m. m. från Djurgården påkalla en ändring av de för denna statsegendom nu gällande förvaltningsbestämmelserna. Mycket i detta hänseende skulle väl, framhåller kollegiet, vara att vinna redan därigenom, att alla dylika frågor sammanfördes till handläggning inom ett och samma statsdepartement. Det syntes dock av utredningen framgå, att en än mer genomgripande ändring vore behövlig. Mot att riksmarskalksämberet befriades från några av sina nuvarande förvaltningsuppgifter rörande Djurgården och att till ett annat förvaltningsorgan än ämberet hänskötes i stort sett de uppgifter i fråga om Djurgården, som specificerats i den föreliggande promemorian, hade kollegiet icke något att erinra.

Däremot har kollegiet framställt erinran mot utredningsmannens förslag att åt förvaltningsorganet skulle kunna uppdragas motsvarande uppgifter jämväl i fråga om annan statens mark i Stockholm och dess närhet än Djurgården samt att detta organ skulle kunna fungera som remissinstans för ärenden angående försäljning eller annan disposition av statlig mark även inom landet i övrigt. I denna del ginge förslaget längre än vad som vore motiverat med tanke på riksmarskalksämbetets och de statliga myndigheternas befattning med Djurgården. Den sålunda väckta frågan sammanhänge dessutom med den utredning angående den rättsliga vården och förvaltningen av kronans fasta egendom överhuvudtaget, som uppdragits åt f. d. generaldirektören Lennart Berglöf och som ännu icke slutförts. Det syntes kollegiet, att denna senare utredning icke borde föregripas och att det alltså i detta sammanhang icke borde vara fråga om annat än sådana arbetsuppgifter som anginge Djurgården.

Beträffande frågan huruvida de i utredningen angivna arbetsuppgifterna skulle kunna anförtros åt byggnadsstyrelsen eller kammarkollegiet anför kollegiet.

I likhet med utredningsmannen anser kollegiet, att byggnadsstyrelsen icke lämpligen bör ifrågakomma. Vad kammarkollegiet beträffar, må gentemot vad utredningsmannen därom anfört framhållas, att kollegiet bland annat har att handlägga ärenden angående försäljning av kyrklig jord, varvid fråga ofta kan vara om större exploateringsområden, och att kollegiet även i övrigt har att ur markägarens synpunkt taga befattning med stadsplane- och dispositionsfrågor rörande kyrklig eller annan publik jord. Vidare må erinras om utvägen att med ett ämbetsverk adjungera lekmannarepresentanter, därest sådana anses böra deltaga i avgörandet av vissa slags ärenden. En sådan anordning vore för kammarkollegiets del ingen nyhet. Jämlikt beslut av statsmakterna år 1946 gäller sålunda i fråga om ärenden enligt lagen den 21 juni 1946 rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner m. m., att lekmanrepresentanter skola deltaga i dylika ärendens behandling i kollegiet.

Under erinran om de önskemål, som i samband med djurgårdskommissionens inrättande uttalades om att riksdagen bleve tillräckligt starkt representerad inom kommissionen, framhåller kollegiet, att kommissionen i främsta rummet torde vara att anse såsom ett riksdagens eget organ. Att denna kommissionens ställning ansetts förenlig med de direkta förvaltningsuppgifter, jämväl i rättsligt avseende, som uppdragits åt kommissionen i fråga om viss statlig jord i Stockholm, torde, yttrar kollegiet, sammanhänga med att kommissionen icke avsetts skola bliva en permanent institution utan vara ett tillfälligt organ för vissa aktuella exploateringsuppgifter, vilkas handhavande förutsatte en koncentration till samma organ av samtliga förvaltningsbefogenheter i fråga om den mark, som avsetts för exploatering. De arbetsuppgifter, som enligt utredningsmannens förslag nu skulle tilläggas djurgårdskommissionen, skilde sig i viktiga hänseenden från de hittillsvarande bland annat däri, att de vore av mera permanent art. Samtidigt skulle de innebära en väsentlig utvidgning av kommissionens nuvarande rättsvårdande och förvaltningsmässiga verksamhet. Förslaget kunde således sägas innebära en tendens att för-

vandla djurgårdskommissionen till ett riksdagens ämbetsverk för förvaltning av statlig mark överhuvudtaget. En dylik utveckling kunde enligt kollegiets mening icke vara tillräddlig.

Skulle de angivna arbetsuppgifterna nu anses böra anförtros djurgårdskommissionen, borde i så fall, framhåller kollegiet, beslutet därom uttryckligen förenas med det förbehållet, att anordningen skulle vara av så provisorisk karaktär, att dess lämplighet på nytt kunde övervägas senast vid den tidpunkt, då djurgårdskommissionens exploateringsuppgifter beträffande Djurgården blivit slutförda.

Vad angår utredningsmannens förslag rörande djurgårdskommissionens omorganisation ifrågasätter kammarkollegiet, huruvida det icke — även om skäl kunde anses föreligga att förstärka riksdagsrepresentationen i kommissionen — vore lämpligt att inom kommissionen bereda utrymme för den för dess fortsatta verksamhet erforderliga tekniska och juridiska sakkunskapen.

I särskilt yttrande har t. f. kammarrådet *Gavelius* med instämmande av kammarrådet *Schalling* ifrågasatt en lösning av förevarande spörsmål enligt följande riktlinjer.

För vinnande av en enhetlig handläggning hos Kungl. Maj:t av ärenden rörande Djurgården böra dessa sammanföras till ett enda departement, därvid Kommunikationsdepartementet synes vara lämpligast.

Då ett organ för statlig exploateringsverksamhet i Stockholm eller dess omnejd icke för närvarande torde kunna undvaras, synes den nuvarande djurgårdskommissionen tills vidare böra bibehållas för dessa uppgifter. Kommissionens personal bör anpassas efter omfattningen av exploateringen i statens egen regi. Så länge kommissionen kvarstår, kan den lämpligen vara rådgivare åt andra statsinstitutioner vid utarrendering av tomtmark i Stockholm eller dess närhet.

För rådgivande verksamhet i fråga om planläggningen och dispositionen av Djurgården och annan statens mark i Stockholm och dess grannkommuner tillsättes en särskild kommission, bestående av lämpliga representanter för statens och Stockholms stads intressen jämte all för uppgifternas lösande erforderlig sakkunskap.

De löpande förvaltningsuppgifterna bibehållas hos vederbörande myndigheter. Skulle det anses erforderligt, att rättsvården beträffande Djurgården ordnas mer enhetligt än för närvarande är fallet och att den anförtros åt annan myndighet än riksmarskalksämberet, synes tidigare rådande förhållanden böra återställas och uppgiften överlämnas åt kammarkollegiet.

Statskontoret har funnit de uppgifter, som enligt utredningsmannen skulle ävila den omorganiserade djurgårdskommissionen, icke vara av sådan omfattning, att de kunde motivera inrättandet av ett nytt ämbetsverk. Statskontoret framhåller härvid, att de markområden i Stockholm, vilka skulle utgöra det huvudsakliga föremålet för verksamheten, numera vore till sin utsträckning synnerligen begränsade. Men vidare vore ifrågavarande uppgifter till stor del av sådan beskaffenhet, att deras handhavande instruktionsenligt torde ankomma på byggnadsstyrelsen, ett förhållande som säkerligen komme att bli än mer framträdande sedan nu pågående förhandlingar inom 1945 års markkommission mellan kronan och Stockholms stad avslutats. Därefter i

kronans ägo kvarstående, inom Stockholm belägen mark, torde, i den mån den kunde göras till föremål för exploatering, bli helt förbehållen statliga ändamål. Andra uppgifter — såsom bevakandet av statsverkets intressen vid arrendeupplåtelse eller förlängning av gällande arrendeavtal — vore sådana, att de enligt statskontorets mening borde ankomma på byggnadsstyrelsen i dess egenskap av förvaltare av statens allmänna fastighetsfond, å vilken djurgårdsskassans överskottsmedel redovisades såsom inkomster.

Under hänvisning till det anförda avstyrker statskontoret utredningsmannens förslag. Ämbetsverket framhåller slutligen, att det torde vara möjligt att inom ramen för nuvarande organisation genomföra eventuellt erforderliga åtgärder för tillgodoseende i ökad omfattning av lekmannainflytandet vid ärendenas behandling.

Byggnadsstyrelsen framhåller i sitt utlåtande till en början att sedan Kungl. Maj:t tillsatt 1945 års markkommission med uppgift att föra förhandlingar och inkomma med förslag rörande mellan staten och Stockholms stad föreliggande markfrågor, djurgårdskommissionens uppgifter till övervägande del torde få anses slutförda.

Vid granskning av omfattningen och arten av de arbetsuppgifter, vilka enligt förslaget skulle åvila djurgårdskommissionen, har styrelsen icke funnit tillräckligt motiverat att för dessa uppgifter skulle anordnas eller bibehållas en särskild organisation, som i realiteten bleve att betrakta såsom ett särskilt ämbetsverk. I anslutning till den uppräknade av olika för den omorganiserade djurgårdskommissionen avsedda arbetsuppgifter, som gjorts i promemorian, har styrelsen anført bland annat följande.

Kommissionen skulle enligt utredningsmannen hava till uppgift, bland annat, »att utreda och förberedande pröva olika statliga myndigheters samt vetenskapliga och andra allmänna institutioners anspråk på ny markupplåtelse, innan dessa ärenden upptagas till handläggning i riksmarskalksämbetet och hos Kungl. Maj:t».

Enligt § 2 i byggnadsstyrelsens instruktion åligger det byggnadsstyrelsen med avseende å utredning av byggnadsfrågor och vad därmed äger sammanhang att verkställa utredningar om plan och ordningsföljd, varefter nybyggnader av hus för statens räkning böra företagas, samt att efter vederbörligt uppdrag verkställa utredningar med skissritningar, kostnadsförslag samt erforderliga uppgörelser om tomtplats m. m. rörande anskaffande av lokaler för statsverkets räkning.

Vid uppgörande av förslag till nybyggnad för statlig myndighet eller institution samråder styrelsen ingående med den myndighet eller institution, som skall taga byggnaden i bruk, rörande såväl frågan om valet av lämplig tomt som byggnadens planlösning och inredning. För att byggnadsstyrelsen skall kunna fylla sina åligganden i berörda hänseende måste styrelsen bland annat verkställa en ingående prövning av dels frågan om storleken av det markutrymme, som erfordras för att tillgodose det för vederbörande erforderliga lokalbehovet, dels hur byggnaden bör förläggas i förhållande till andra organ, med vilka myndigheten eller institutionen kan komma att behöva samarbeta, varjämte styrelsen har att i enlighet med sin instruktion avväga angelägenhetsgraden av olika statliga byggnadsföretag sins emellan. Gäller det byggnader, för vilka markupplåtelse erfordras å Djurgården, äger

alltid samråd rum med riksmarskalksämberet (djurgårdsförvaltningen) rörande de områden, som anses böra ifrågakomma. Ärendet överlämnas sedermera till Kungl. Maj:t i form av en hemställan om anslagsäskande hos riksdagen. Statsmakterna komma sålunda att i sista hand pröva uppkommen fråga om markdisposition.

Härav framgår, att de uppgifter, som i ovannämnda hänseende skulle ankomma på djurgårdscommissionen, redan ingå i byggnadsstyrelsens uppgifter. En splittring av ifrågavarande uppgifter måste anses olämplig och av intet behov påkallad.

Enligt förslaget skulle det vidare tillkomma djurgårdscommissionen att efter vederbörligt uppdrag låta upprätta stadsplaneförslag ävensom i samband därmed upptaga förhandlingar med vederbörande om stadsplanens genomförande och upprätta erforderliga avtal samt att vara förhandlingsmyndighet rörande försäljningar.

Byggnadsstyrelsen anser sig böra utgå från att för bostadsexploatering avsedd mark inom Kaknäs-, Mariebergs- och Konradsbergsområdena i allt väsentligt kommer att i samband med den blivande uppgörelsen mellan kronan och Stockholms stad, varom förhandlas i markcommissionen, överlåtas till staden. Då någon exploatering av mark på södra Djurgården icke torde komma i fråga, skulle alltså de uppgifter, som inom Stockholm i stadsplanehänseende skulle tillkomma djurgårdscommissionen, komma att inskränka sig till de för allmänna byggnader avsedda områdena vid Marieberg och Konradsberg samt å norra Djurgården. En stadsplanläggning av dessa områden, som för övrigt torde komma att ske inom relativt kort tid, torde komma att inskränka sig till att områdena förses med en s. k. A-beteckning, utvisande att där endast får uppföras byggnader för allmänt ändamål. Tillfartsgatorna till dessa byggnader läggas sedan i samråd med staden på det sätt, som bäst tjänar bebyggelsen. Hela proceduren är av skäligen enkel beskaffenhet och skötes lämpligast av byggnadsstyrelsen i samband med områdenas successiva utbyggande.

Enligt utredningsmannens förslag skulle det vidare ankomma på djurgårdscommissionen »att låta ombesörja utförande av erforderliga gatu-, väg- och ledningsarbeten såväl inom stadsplanlagt område som inom annat område, vilket disponerats såsom byggnadsmark för statliga eller andra allmänna ändamål».

Utförandet av statliga byggnadsföretag uppdrages, såsom redan erinrats, i regel åt byggnadsstyrelsen. Styrelsen själv låter därvid utföra de planeringsarbeten, som erfordras på tomten, under det att gatuarbeten och därmed sammanhängande ledningsarbeten inom Stockholm eller andra städer få, i den mån de förekomma, i regel utföras av vederbörande stad. Samarbetet mellan styrelsen och städerna ha i dessa avseenden hittills skett utan friktioner. Vad särskilt Stockholms stad beträffar har denna för gatu- och väg- arbeten en omfattande organisation, som vunnit en ingående erfarenhet på dessa områden. Att under sådana omständigheter lägga ombesörjandet av gatu- och ledningsarbeten i det jämförelsevis ringa antal fall de förekomma på en särskild kommission, skulle te sig i hög grad överorganiserat och föga rationellt. Avtal synes i stället böra från fall till fall träffas med vederbörande stad om utförandet av ifrågakommande gatu-, väg- och ledningsarbeten i samband med utförandet av statliga byggnader.

Utredningsmannen har icke ansett sig kunna förorda, att förenämnda uppgifter anförtroddes byggnadsstyrelsen bland annat därför, att de skulle komma att innebära skyldighet för styrelsen att utåt tillvarataga kronans intressen såsom markägare, bland annat i stadsplanefrågor, något som med hän-

syn till styrelsens ställning som opartisk stadsplanemyndighet skulle vara olämpligt. I detta avseende har utredningsmannen hänvisat till de uttalanden i fråga om byggnadsstyrelsens lämplighet att handhava kronans exploateringsverksamhet, som återgivits i propositionen nr 252/1930 angående exploatering å Ladugårdsgärdet m. m.

Då det, såsom utredningsmannen själv framhållit, för kronans vidkommande framdeles icke torde komma att bli fråga om någon nämnvärd exploateringsverksamhet i Stockholm sakna i detta sammanhang de vid nämnda tidpunkt gjorda uttalandena aktualitet. Det kan vidare framhållas, att styrelsen såsom förvaltare av en betydande del av kronans fastigheter redan nu har och helt naturligt alltid måste komma att få till uppgift att tillvarata kronans intressen såsom markägare bland annat i stadsplanefrågor.

Utöver nu angivna arbetsuppgifter skulle den föreslagna djurgårdskommissionen enligt utredningsmannen bland annat hava »att vid riksmarskalksämhetets handläggning av ärenden om förlängning av bestående arrendeupplåtelser vara statsverkets kontaktmyndighet dels i vad angår det allmännas intressen beträffande friläggning av parkområden, dels ock i fråga om tillvaratagandet av statsverkets ekonomiska intressen vid bestämmande av arrendeavgifternas storlek», samt »att vara remissinstans för riksmarskalksämhetet vid frågor om nya arrendeupplåtelser».

Byggnadsstyrelsen ansluter sig till vad utredningsmannen anfört rörande önskvärdheten av större enhetlighet i förfarandet vid markupplåtelser till enskilda.

Den eftersträfvade enhetligheten kan emellertid enklast vinnas antingen genom att även upplåtelser till annan än statsverket i en eller annan form bringas under statsmakternas prövning, eller att riksmarskalksämhetet beslutar om dylika upplåtelser efter inhämtande av yttrande från byggnadsstyrelsen. Styrelsen vill för sin del förorda det senare alternativet. Denna lösning torde ock bäst stå i överensstämmelse med statsmakternas år 1945 fattade beslut, enligt vilket de kungliga slotten med tillhörande byggnader och markområden ävensom Djurgården från och med budgetåret 1945/46 upptagits till redovisning på den under byggnadsstyrelsens förvaltning stående slottsbyggnadernas delfond av statens allmänna fastighetsfond och djurgårdskassans överskottsmedel redovisas såsom inkomst på denna delfond, varigenom ett fortlöpande samarbete mellan riksmarskalksämhetet och byggnadsstyrelsen redan kommit till stånd.

Byggnadsstyrelsen framhåller slutligen, att om det skulle anses vara förenat med fördelar om vid handläggningen av frågor rörande markupplåtelser till annan än statsverket — vilka frågor vid ett genomförande av det av styrelsen förordade alternativa förslaget icke skulle komma under riksdagens behandling — representanter för riksdagen bleve i tillfälle taga kännedom om och taga ståndpunkt till ärendena, syntes detta lämpligen kunna ske antingen genom att byggnadsstyrelsen vid avgivande av yttrande i dylika frågor förstärktes med en nämnd utsedd av Kungl. Maj:t, eller att en dylik nämnd själv finge avgiva yttrande jämsides med byggnadsstyrelsen. Med hänsyn till att dylika ärenden kunde väntas endast sällan förekomma och blott i ringa antal, syntes en anordning enligt det första alternativet vara tillfyllest.

Under hänvisning till vad sålunda anförts avstyrker byggnadsstyrelsen utredningsmannens förslag och hemställer att, därest beslut i ärendet nu skulle fattas, detta måtte ske i enlighet med den lösning styrelsen förordat.

Riksräkenskapsverket uttalar såsom sin bestämda uppfattning, att någon anledning icke föreläge att nu påkalla någon ändring med avseende på de förvaltningsuppgifter beträffande Djurgården, som tillkomme riksmarskalksämbetet. Flertalet av de uppgifter som skulle ankomma på det föreslagna nya statsorganet, berörde i hög grad byggnadsstyrelsens verksamhet. Det kunde därför ifrågasättas om det vore nödvändigt att för handläggning av frågor rörande Djurgården tillskapa ytterligare ett förvaltande ämbetsverk, vilket skulle funktionera såsom en mellaninstans mellan Kungl. Maj:t, byggnadsstyrelsen och riksmarskalksämbetet. Riksräkenskapsverket framhåller vidare, att den nuvarande djurgårdskommissionens uppgifter ännu icke vore slutförda. Ännu hade kommissionen på grund av gällande avtal med Stockholms stad att för kronans räkning utföra vissa gatuarbeten. Den omständigheten att någon av de nuvarande befattningshavarna i kommissionen väntades avgå med pension behövde i och för sig icke nödvändiggöra omedelbar prövning av frågan om den fortsatta förvaltningsapparaten, då med dylikt arbete sysselsatta befattningshavare utan olägenhet torde kunna fullfölja sitt arbete även efter uppnådd pensionsålder. Vidare borde lösningen av de frågor som sammanhänge med ett eventuellt nytt markavtal med Stockholms stad avvaktas innan slutlig ställning till föreliggande förslag toges. Riksräkenskapsverket kunde därför icke nu finna anledning förorda, att något nytt organ tillskapades för handläggning av de arbetsuppgifter, som omnämndes i promemorian. Icke heller kunde riksräkenskapsverket finna, att någon omedelbar ändring avseende djurgårdskommissionens verksamhet nu behövde beslutas. I den mån med exploateringsverksamheten sysselsatt personal bleve överflödig, torde denna personal böra övertagas av byggnadsstyrelsen.

Djurgårdskommissionen delar utredningsmannens uppfattning, att det nuvarande förfarandet vid upplåtelse av mark å Djurgården vore förenat med vissa olägenheter samt att dessa i allt väsentligt skulle kunna undanröjas, därest statsverkets och övriga ifrågakommande önskemål om markupplåtelse sammanfördes till gemensam och enhetlig prövning av ett enda statligt organ, som hade att avväga de olika intressenas angelägenhetsgrad mot varandra. Djurgårdskommissionen har heller icke funnit något att erinra mot att ifrågasvarande uppgifter anförtroddes åt kommissionen, som redan nu hade att i viss utsträckning anlägga motsvarande synpunkter i fråga om dispositionen av den mark som ställts under kommissionens vård och inseende.

Kommissionen understryker utredningsmannens uttalande, att i den mån kommissionen underställde områden komme att disponeras för statliga byggnader, befattningen med stadsplanläggning och gatuarbeten m. m. alltjämt torde komma att utgöra en icke oväsentlig arbetsuppgift för kommissionen. Därjämte kvarstode alltjämt gatu- och ledningsarbeten till betydande omfattning, vilka enligt gällande avtal med Stockholms stad skulle utföras av djurgårdskommissionen. Även om sålunda djurgårdskommissionen jämväl i fortsättningen till stor del skulle komma att sysselsättas med rent tekniska arbetsuppgifter, torde kommissionens arbete, om den förordade anordningen

vidtoges, komma att mer och mer omfatta ej endast de exploaterings- och försäljningsuppgifter, för vilka kommissionen inrättats, utan även mera allmänna bedömningsfrågor. Det syntes kommissionen därför befoget att i detta sammanhang frågan om ändrade grunder för kommissionens sammansättning övervägdes. Mot de förslag, som utredningsmannen i detta hänseende framlagt, har kommissionen icke framställt erinran.

Med anledning av utredningsmannens förslag, att en av djurgårdskommissionens ledamöter skulle erhålla uppdrag att vara jourhavande ledamot, framhåller djurgårdskommissionen, att det knappast kunde till fullo på förhand bedömas, i vilken utsträckning någon av kommissionens ledamöter komme att behöva taga befattning med det löpande arbetet utöver vad som normalt ålåge en ordförande. Närmare bestämmelser härom liksom om ersättningen till jourhavande ledamot borde med hänsyn härtill meddelas först sedan någon erfarenhet vunnits rörande den nya kommissionens verksamhet.

I fråga om den föreslagna personaluppsättningen erinrar kommissionen om, att man under alla förhållanden för avsevärd tid framåt torde ha att räkna med tämligen omfattande tekniska arbetsuppgifter. Så länge dessa arbetsuppgifter bestode, vore det enligt kommissionens uppfattning nödvändigt att hos kommissionen ha tillgång till stadigvarande anställd tekniskt utbildad personal. Utöver den befattning såsom teknisk expert, som förordats av utredningsmannen, syntes arbetets omfattning motivera, att den för närvarande befintliga ritarbefattningen hos kommissionen bibehölles.

Mot de föreslagna ersättningsbeloppen till kommissionens ordförande och ledamöter samt till kanslichefen har kommissionen intet att erinra. Arvodet till den tekniska experten anser kommissionen däremot väl lågt upptaget, för att kommissionen skulle kunna räkna med att förvärva och bibehålla tillräckligt kvalificerad person, särskilt med tanke på att denna befattning sannolikt icke torde komma att rekryteras bland statstjänstemän. I jämförelse med löneförmånerna för jämförbara befattningar i kommunal tjänst syntes arvode skäligen böra bestämmas till 18 000 kronor.

Ledamoten av djurgårdskommissionen, kammarrådet *S. Grönwall* har med instämmande av verkställande direktören i kommissionen, majoren *L. Schönmeyr* uttalat särskild mening i förevarande ärende. Reservanterna anse sig icke med anledning av den föreliggande utredningen kunna tillstyrka annan ändring i kommissionens sammansättning och organisation än att en utökning sker av antalet riksdagsledamöter i kommissionen.

Djurgården tillhör, såsom framgår av utredningsmannens redogörelse, staten men disponeras jämlikt Riksens ständers beslut den 1 december 1809 av den regerande Konungen. De med denna dispositionsrätt förenade förvaltningsuppgifterna handhas av riksmarskalksämbetet, närmast genom en avdelning inom ämbetet, benämnd djurgårdsförvaltningen. I vissa fall ha genom särskilda beslut delar av Djurgården lagts under annan myndighets förvaltning. Detta är sålunda fallet beträffande de områden, som för exploatering ställts under djurgårdskommissionens förvaltning.

*Departements-
chefen.*

Liksom beträffande annan kronan tillhörig fast egendom ankommer den slutliga prövningen av frågor om försäljning av djurgårdsmark på riksdagen i den mån beslutanderätten ej delegerats till Kungl. Maj:t. Även frågor om upplåtelse av nyttjanderätt till sådan mark underställas i vissa fall riksdagens prövning. I övrigt handläggas ärenden rörande överlåtelse eller annan upplåtelse av Djurgårdens mark huvudsakligen av djurgårdsförvaltningen och djurgårdscommissionen.

Riksdagens intresse av att även närmare utöva sitt inflytande i fråga om dispositionen av Djurgårdens mark har beträffande djurgårdscommissionens verksamhet tillgodosetts genom föreskrift att minst två av commissionens ledamöter skola utses bland riksdagens ledamöter. I commissionens uppgifter ingår bland annat att pröva, för vilka ändamål den under commissionens förvaltning ställda marken bör avses med hänsyn dels till planeringen av bebyggelse för allmänna eller enskilda behov, dels till det rent affärsmässiga intresset av bästa ekonomiska utbyte av marken.

Djurgårdsförvaltningens verksamhet med avseende på djurgårdsmarkens disposition torde huvudsakligen bestå i att föra förhandlingar med de myndigheter, institutioner och enskilda, vilka önska förvärva nyttjande- eller äganderätt till områden, som äro underställda djurgårdsförvaltningen.

En följd av denna uppdelning av markfrågornas prövning mellan djurgårdsförvaltningen och djurgårdscommissionen samt av otillräcklig planläggning i stort har blivit, att de olika önskemålen i fråga om djurgårdsmarkens användning icke vunnit den allsidiga avvägning mot varandra, som varit nödvändig för ernående av det lämpligaste och mest effektiva utnyttjandet av tillgängliga markutrymmen. För statsverket i egenskap av markägare torde det sålunda få anses vara en viktig uppgift att söka åvägbringa en enhetlig planläggning beträffande dispositionen av de värdefulla områden, varom här är fråga. I första hand bör denna planläggning avse att klarlägga, i vilken utsträckning de tillgängliga markutrymmena böra disponeras för parkändamål, statliga byggnader eller enskild bebyggelse, en avvägning som berör såväl statens som Stockholms stads och enskilda intressen. Denna intresseavvägning torde, sådan den redan nu ingår i djurgårdscommissionens arbetsuppgifter, ha varit en av anledningarna till önskemålet om viss riksdagsrepresentation i commissionen.

För det här avsedda ändamålet erfordras ett samordnande statligt organ. Detta organ bör bland annat ha till uppgift att såsom remissinstans biträda djurgårdsförvaltningen med råd och utredningar vid handläggningen av markdispositionsfrågor. Det bör därjämte i sig upptaga djurgårdscommissionens återstående uppgifter.

Av vikt är att ifrågavarande organ kommer till stånd snarast möjligt, då en stor del av gällande arrendeavtal beträffande markupplåtelser å Djurgården utlöpa den 1 april 1949 och en omprövning av dessa avtal bör ske i samband med den allmänna planläggningen av djurgårdsmarkens användning. En uppgift för det föreslagna organet i detta sammanhang är också att tillvarata statsverkets intresse av att arrendeavgälderna hållas uppe på en sådan nivå,

att tillräckliga medel inflyta för de ändamål, som djurgårdskassan delvis har att bekosta och som i övrigt finansieras med skattemedel.

I vad avser användningen av djurgårdsmark för statliga byggnader och andra statsändamål gäller frågan i främsta rummet att inom den ram, som för sådant ändamål uppdrages vid den allmänna planläggningen, åstadkomma en samordning av statsmyndigheternas inbördes önskemål. I detta hänseende bör det nya organet fungera såsom rådgivande remissinstans åt Kungl. Maj:t och åt de myndigheter, för vilka sådana spörsmål äro aktuella. Inom Kungl. Maj:ts kansli böra här avsedda markfrågor, i den mån de icke kunna hänföras till annat departement, handläggas av kommunikationsdepartementet.

I avbidan på resultatet av de utredningsuppdrag, som lämnats dels år 1936 åt f. d. generaldirektören L. Berglöf såsom sakkunnig för utredning av frågan om den rättsliga vården och förvaltningen av kronans fasta egendom, dels åt den år 1946 tillsatta markutredningen, böra de nya arbetsuppgifterna för det nu avsedda statsorganet begränsas till frågor rörande dispositionen av mark å Djurgården. Jag är sålunda icke beredd att ansluta mig till den av utredningsmannen framförda tanken, att åt organet i fråga skulle uppdragas liknande uppgifter beträffande annan statens mark i Stockholm och dess närhet samt att detsamma skulle göras till remissinstans för ärenden angående försäljning eller annan disposition av statlig mark även inom landet i övrigt.

Den föreslagna omorganisationen synes heller icke böra medföra någon ändring med avseende på det förhandlingsuppdrag, som givits 1945 års markkommission.

I flera av remissyttrandena har gjorts gällande, att de samordningsuppgifter, varom här är fråga, vore av natur att böra ankomma på byggnadsstyrelsen. Vederbörande myndigheter torde härvid hava utgått från att djurgårdskommissionens försäljningsuppgifter nu skulle vara praktiskt taget slutförda. Det kan emellertid fortfarande icke med visshet förutsägas, huruvida och när de förhandlingar, som för närvarande pågå mellan 1945 års markkommission och Stockholms stad rörande överlåtelse till staden av Kaknäsområdet och viss annan mark på Norra Djurgården, kunna komma att leda till positivt resultat. Vid sådant förhållande och med hänsyn till den opartiska ställning byggnadsstyrelsen såsom remissinstans åt Kungl. Maj:t i stadsplane frågor bör intaga, anser jag i likhet med utredningsmannen, att styrelsen, åtminstone icke för närvarande, bör ifrågakomma för de nu avsedda uppgifterna. Ej heller synes mig kammarkollegiet lämpat för ändamålet. Jag torde därjämte få erinra om att riksdagen på sin tid intagit den principiella inställningen, att djurgårdskommissionens nuvarande uppgifter icke borde anförtros ett ämbetsverk. På grund av vad sålunda anförts föreslår jag, att ett nytt organ inrättas på grundval av den nuvarande djurgårdskommissionens organisation.

Vid en sådan förändring av djurgårdskommissionen torde densamma lämpligen också böra markeras genom en ändring av kommissionens benämning. Jag förordar sålunda, att det nya organet erhåller benämningen *djurgårdsnämnden*.

I anslutning till vad jag tidigare anfört rörande det förestående arbetet med omprövning av vissa arrendeupplåtelser m. m. får jag föreslå, att den ifrågasatta reformen genomföres redan den 1 juli 1947.

Tänkbart är att de nya arbetsuppgifterna, sedan en första avarbetning skett, komma att bli av mindre omfattning. Med hänsyn härtill och då djurgårdskommissionens nuvarande uppgifter så småningom torde komma att upphöra, bör, såsom kammarkollegiet ifrågasatt, framdeles en omprövning ske, huruvida nämnden bör bibehållas eller dess arbetsuppgifter böra överflyttas till annan myndighet.

Av samma skäl, som föranlett föreskriften att minst två av ledamöterna i den nuvarande djurgårdskommissionen skola utses bland riksdagens ledamöter, böra även till den föreslagna djurgårdsnämnden knytas representanter för riksdagen. Med hänsyn till arbetsuppgifternas väsentligt förändrade art bör därvid riksdagsmannainslaget i nämnden bli större än i djurgårdskommissionen. I likhet med utredningsmannen anser jag däremot behov icke föreligga av att den fackmannamässiga sakkunskapen blir särskilt representerad i nämnden.

Djurgårdskommissionen omfattar för närvarande sex ledamöter, därav två riksdagsrepresentanter. Utredningsmannen har föreslagit, att det nya organet skulle bestå av ordförande och fyra andra ledamöter. De sistnämnda skulle utses bland ledamöter av riksdagen. Till ordförande skulle utses en person inom eller utom riksdagen med allmänt administrativ förfarenhet. Samtliga ledamöter avses skola tillsättas av Kungl. Maj:t. Årsarvodena ha beräknats till samma belopp som nu utgå till djurgårdskommissionens ledamöter, nämligen 4 500 kronor till ordföranden och 3 000 kronor till envar av de övriga ledamöterna. Utredningsmannens sålunda framlagda förslag har icke givit mig anledning till annan erinran än att jag, i betraktande av de uppgifter som skulle komma att åvila å ena sidan ordföranden och å andra sidan de övriga ledamöterna, funnit mig böra föreslå en ökning av arvodesbeloppet till ordföranden till 6 000 kronor. Med hänsyn till den omfattning nämndens arbete kan beräknas få och de uppgifter som böra ankomma på ordföranden, anser jag den föreslagna anordningen med jourhavande ledamot icke vara erforderlig. Sedan det första planlägningsarbetet slutförts, torde böra övervägas huruvida icke en minskning av arvodena till nämndens ledamöter bör ske.

Enligt utredningsmannens beräkning av personalbehovet skulle hos nämnden finnas anställda en kanslichef och en teknisk expert, båda med arvode förslagsvis beräknat enligt 30 löneklassen i civila avlöningsreglementet, ävensom följande nu hos djurgårdskommissionen anställda befattningshavare, nämligen en bokhållare och kassör (Eo 14), två kontorister (Eo 9) och ett kontorsbiträde. Däremot har utredningsmannen med hänsyn till de ändrade arbetsuppgifterna räknat med att av den befintliga personalen följande befattningshavare icke längre skulle erfordras, nämligen en ingenjör (årsarvode 14 600 kronor), en underingenjör (årsarvode 8 100 kronor), en sekreterare (årsarvode 800 kronor) och en ritare (Eo 15). Mot denna personalberäkning har jag i huvudsak intet att erinra. Då någon mera avsevärd minskning av det rent tekniska arbetsuppgifterna icke synes komma att inträda under de när-

maste åren och då jag icke ansett mig böra ifrågasätta någon ändring i fråga om formen för ombesörjandet av de med exploateringsverksamheten sammanhängande gatu- och ledningsarbetena, har jag emellertid, i anslutning till vad djurgårdskommissionen därom anfört, funnit mig böra förorda, att även ritarbefattningen tills vidare bibehålles.

Kostnaderna för djurgårdskommissionens administration bestridas för närvarande av de till kommissionen inflytande inkomsterna — försäljningsmedel, arrendemedel, administrationstillägg för arbeten, vilka skola bekostas av andra än statsverket, samt räntemedel. I likhet med utredningsmannen anser jag, att vid genomförande av den föreslagna omorganisationen dessa administrationskostnader böra täckas genom särskilda på riksstatens sjätte huvudtitel uppförda anslag. För ändamålet böra anvisas ett avlönings- och ett omkostnadsanslag.

Övriga utgifter för nämndens verksamhet, d. v. s. främst de direkta exploateringskostnaderna, böra tills vidare liksom hittills bestridas av sådana från exploateringsverksamheten härrörande inkomstmedel, vilka reserveras för detta ändamål. Jag torde i förevarande sammanhang få erinra om vad chefen för finansdepartementet härutinnan anfört vid anmälan av propositionen 1947: 137 angående redovisning av vissa kronan tillhöriga markområden i Stockholm. Från den sålunda förordade ordningen synes emellertid avsteg böra ske i fråga om kostnaderna för iordningställande av mark för statliga byggnadsföretag. Dylika kostnader böra enligt min mening betraktas som investeringskostnader. Medel för täckande av desamma torde sålunda böra inräknas i vederbörande investeringsanslag. Någon avskrivning av dessa kostnader synes icke erforderlig, då det här gäller en ökning av fastigheternas markvärden. Det nya redovisningsförfarandet torde av praktiska skäl böra tillämpas endast beträffande sådana statliga byggnadsföretag, till vilka anslag ännu icke anvisats.

Jag övergår härefter till anslagsberäkningarna.

Avlöningsstaten för djurgårdsnämnden bör omfatta följande anslagsposter, nämligen Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t, Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal samt Rörligt tillägg. Såväl arvodesposten som icke-ordinarieposten torde åtminstone för nästa budgetår böra betecknas förslagsvis för att sätta Kungl. Maj:t i tillfälle att genomföra de övergångsanordningar och vidtaga de jämkningar i organisationsförslaget, som kunna befinnas påkallade.

Arvodesposten skulle i enlighet med vad tidigare anförts böra beräknas till $(6\ 000 + 4 \times 3\ 000)$ 18 000 kronor.

Icke-ordinarieposten har av utredningsmannen med tillämpning av nu gällande lönesystem beräknats till 49 100 kronor. Till detta belopp, vars beräkning i och för sig icke synes giva anledning till erinran, böra läggas lönekostnaderna för den befintliga ritarbefattning i Eo 15, vilken enligt mitt förslag skulle bibehållas tills vidare. Anslagsposten skulle i enlighet härmed komma att uppgå till avrundat 53 900 kronor. Den allmänna löneregleringen medför en uppräknings av posten till $(53\ 900 + 14\ 800)$ 68 700 kronor.

Anslagsposten Rörligt tillägg beräknas till 1 300 kronor.

Avlöningsanslaget skulle sålunda böra upptagas till (18 000 + 68 700 + 1 300) 88 000 kronor. Jämfört med djurgårdskommissionens nuvarande administrationskostnader innebär den föreslagna avlöningsstaten en kostnadsminskning av 13 100 kronor, räknat med utgångspunkt från nu gällande lönesystem.

I fråga om omkostnadsstaten har utredningsmannen beräknat expens-kostnaderna till samma belopp, som för sådant ändamål nu är upptaget å djurgårdskommissionens kostnadsstat, eller 10 000 kronor. Medel till resekostnader skulle enligt utredningsförslaget anvisas å omkostnadsstaten endast med 1 000 kronor, motsvarande medelsbehovet för ersättningar för sammanträdesresor. I övrigt skulle resekostnaderna bestridas av de medel, vilka stå till förfogande för exploateringsverksamheten. Vad utredningsmannen sålunda föreslagit har icke föranlett annan erinran från min sida än att jag förordar, att en anslagspost till Sjukvård m. m. å förslagsvis 500 kronor uppföres å omkostnadsstaten.

I enlighet härmed skulle djurgårdsnämndens omkostnadsanslag böra beräknas till (500 + 10 000 + 1 000) 11 500 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels godkänna den av mig förordade omorganisationen av djurgårdskommissionen;

dels godkänna följande avlöningsstat för statens djurgårdsnämnd, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48:

Avlöningsstat.

1. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	18 000
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	68 700
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1 300
	Summa kronor 88 000;

dels ock under sjätte huvudtiteln å riksstaten för budgetåret 1947/48 anvisa följande förslagsanslag, nämligen

till <i>Djurgårdsnämnden: Avlöningar</i>	kronor 88 000;
till <i>Djurgårdsnämnden: Omkostnader</i>	» 11 500.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Sven Sigurdson.